

УДК 930.2:[008:[325.3:321.74(47+57)]](477.83-25)"
1939/1991"
DOI <https://doi.org/10.15407/nz2022.02.473>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОШУКИ ВИВЧЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЛЬВОВА РАДЯНСЬКОГО ЧАСУ

Оксана ГОДОВАНСЬКА

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8297-2414>
кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця,
Інститут народознавства НАН України,
відділ соціальної антропології,
проспект Свободи, 15, 79000, Львів, Україна,
старша викладачка кафедри історії,
музеєзнавства та культурної спадщини,
Національний університет «Львівська політехніка»,
вул. С. Бандери, 12, 79013, Львів, Україна,
e-mail: oksana.m.hodovanska@lpnu.ua

Мета запропонованої розвідки — це увиразнення сукупності шляхів дослідження культурної спадщини міста Львова радянського часу. Для її втілення поставлені завдання — опис методологічних концепцій та аналіз їх (не)обмеженостей у вивченні культурної спадщини. *Територіальні межі та хронологічні рамки* окреслені містом Львовом починаючи з 1939 по 1991 рр. Поглиблений інтерес до культурної спадщини міста радянського часу передбачає розгляд різних методів і методологічних підходів. Ключову роль у вивченні історико-культурної спадщини Львова посідає постколоніальна парадигма, що може бути спробою впровадити провідну цінність, а саме зняття антагонізмів, примирення колишніх антагоністів і побудову між національними спільнотами взаємин, вільних від домінування.

При вивченні радянської культурної спадщини міста доречно врахувати ідею «гуманістичного чинника». У ній наголошується, що всі соціальні факти завжди пов'язані з діяльністю людей. Факти є «чиймись, а не нічийними», тобто поміщені в рамках життєвих досвідів осіб або спільнот, які з ними стикаються, їх зауважують, зазначають, переживають, інтерпретують, оцінюють. Соціологічні дослідження поняття культури та концепція акультурації розкривають нові перспективи при вивченні культурної спадщини радянського Львова.

Ключові слова: постколоніалізм, акультурація, культурна спадщина, дискурсивні влади, Львів, радянський час.

Oksana HODOVANSKA
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8297-2414>
Candidate of Historical Sciences,
Senior research fellow,
Institute of Ethnology of the National Academy
of Sciences of Ukraine,
Department of Social Anthropology,
15, Svobody Avenue, 79000, Lviv, Ukraine,
Department of the history of Ukraine,
museum studies and cultural heritage,
Lviv Polytechnic National University,
12, Bandera street, 79013, Lviv, Ukraine,
e-mail: oksana.m.hodovanska@lpnu.ua

METHODOLOGICAL RESEARCH OF STUDY OF LVIV'S CULTURAL HERITAGE OF SOVIET TIMES

The purpose of the proposed article is to clarify the set of ways to study the cultural heritage of the city of Lviv in Soviet times. The following tasks are set for its implementation — a description of methodological concepts and analysis of their limitations and absoluteness in the study of cultural heritage.

Territorial boundaries and chronological framework were delineated by the city of Lviv from 1939 to 1991. In-depth interest in the cultural heritage of the Soviet-era city involves consideration of various methods and methodological approaches. A crucial role in studying the historical and cultural heritage of the city of Lviv occupies the postcolonial paradigm, which can be an attempt to implement the leading value, removing antagonisms, reconciling former antagonists, and building relationships free from domination between national communities.

During the study of the Soviet cultural heritage of the city, it is appropriate to take into consideration the idea of the «humanistic coefficient». It emphasizes that all social facts are always related to human activities, and the facts are «someone's but not nobody's», placed in the life experiences of individuals or communities who encounter them, notice them, register, experience, interpret, evaluate. Social studies of the concept of culture and the concept of acculturation reveal new perspectives in the study of the cultural heritage of Soviet Lviv.

The cultural identity of the citizens of Soviet Lviv was created by the imposition of various cultural influences under which they were. These cultural impacts could act in one direction and mutually reinforce, forming a monolithic, complete and unconditional identification with culture. As well as various cultural influences in fact could be inconsistent, leading to cultural dissonance, and as a result to the integrity lacks, «cracked» cultural identity. The concept of authority, which belongs to the French philosopher Michel Foucault, and with his understanding of discursive power, is another tool for analyzing the cultural heritage of Soviet Lviv. Horizontality, decentralization, invisibility are the reference features of discursive powers, implemented through the mechanisms (supervision, normalization, and discipline) of the Soviet cultural code.

Keywords: postcolonialism, acculturation, cultural heritage, discursive authorities, Lviv, Soviet times.

Вступ. Примусове «возз'єднання» Західної України у склад Української Радянської Соціалістичної Республіки восени 1939 р. «запустило» процес радянзації новоприєднаних теренів. Він полягав у докорінній зміні всього освітнього, суспільного, політичного, економічного, культурного та повсякденного життя. Не обминула переміна по-радянськи і музеї, громадські і приватні колекції, раритетні збірки наукових установ, церков і монастирів. Істотних змін зазнала музейна мережа: чимало діючих осередків були ліквідовані радянською владою або шляхом закриття, або через об'єднання з новоствореними музеями. Дослідницькі напрацювання Фаїни Рябчикової [1], Руслани Маньковської [2], Ірини Жиленкової [3], Володимира Бадяка [4], Любов Крупник [5], Наталії Божко та Леоніда Цубова [6] засвідчують ґрунтовний доробок у вивченні музейної справи радянського часу та охорони культурної спадщини в цілому.

З огляду на потребу переосмислення української радянської історії актуалізується пошук способів її пізнання. *Мета* запропонованої розвідки — це увиразнення сукупності шляхів дослідження культурної спадщини міста Львова радянського часу. Для її втілення поставлені *завдання* — опис методологічних концепцій та аналіз їх (не)обмеженостей у вивченні культурної спадщини. У статті я послуговуюся визначенням «культурна спадщина», яке описане у законі України про охорону культурної спадщини — це сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини [7]. А під об'єктами культурної спадщини розуміється визначне місце, споруда (ансамбль), природні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність [7]. Для збереження та охорони культурної спадщини практикують такі заходи, як консервація, пристосування, реабілітація, ремонт, реставрація і музеефікація.

Територіальні межі та хронологічні рамки статті окреслені містом Львовом, типовим східноєвропейським містом з невід'ємною мультикультурною складовою, що докорінно видозмінилося, починаючи з 1939 р. Завершення Другої світової війни і вся друга половина ХХ ст. — це час, коли відбулися докорінні зміни в місті зі створенням нової влад-

ної вертикалі та системи охорони об'єктів культурної спадщини.

На думку дослідниці Волинського національного університету імені Лесі Українки Фаїни Рябчикової у музейній сфері новоприєднаних територій варто відмітити важливі аспекти. По-перше, розвиток музейної справи став виключно складовою державної сфери та частиною радянської політики, тоді як до 1939 р. тут існувало чимало громадських і приватних музейних закладів. По-друге, більшість музеїв радянською владою були реорганізовані, досить часто шляхом об'єднання у краєзнавчі чи історико-краєзнавчі музеї. По-третє, варто відзначити зміну пріоритетів з науково-дослідницької складової музейної роботи на пропагандистську, що значною мірою позначилося на експозиційній роботі. По-четверте, музейні установи західноукраїнських земель опинилися в ситуації, коли необхідно було рятувати історичні, художні цінності з націоналізованих помість. Пам'ятки мистецтва, предмети музейного значення, які втратили у цей час своїх власників, потрапили під загрозу вивезення за межі України, розкрадання або ж знищення. Музейні працівники, у більшості випадків з власної ініціативи та відданості своїй роботі, намагалися врятувати ці неоціненні багатства, поповнивши ними фонди музеїв [1].

Основна частина. Характерність культурної спадщини радянського міста Львова потребує окреслення методологічних засад його вивчення. Серед них важливе місце посідають постколоніальні студії. Новий етап у розвитку постколоніальних студій у 90-х роках ХХ ст. пов'язаний із залученням проблематики, пов'язаної з країнами «другого світу», зокрема постсоціалістичними країнами Східної Європи. Підставами для цього стає розуміння того, що колишній радянський блок структурно був системою, де працювали механізми колонізації, поневолення і домінування. Після розпаду Радянської Союзу, який функціонував як імперська структура, постколоніальні студії мігрують і на пострадянський простір. У цьому ряду досвід України, яка перебувала в ситуації напівколоніальної залежності, починаючи із XVII ст., і яка пережила важкий досвід тоталітарної колонізації у ХХ ст., особливо надається до застосування постколоніальної методології, яка демаскує відкриті і приховані механізми колоніального і неокolonіального поневолення [8, с. 7—8]. Рецепція постколоніалізму на сході Євро-

пи загалом має два полюси: партикулярність vs гомогенність. Одні автори говорять про непорівнянність колоніального досвіду, расистського зокрема, у країнах третього світу і того тиску тоталітарної влади, що мав місце за соціалізму та комунізму. Інші дослідники вбачають небезпеку в тому, що надмірна локалізація різних постколоніальних історій та їх екстраполяція на інші ситуації означає цілковите розмивання поняття колоніалізму, і весь радикалізм, від початку властивий постколоніальній критиці, зникає, а сам термін перетворюється на порожню оболонку. І все ж загалом дедалі більшу популярність здобуває думка, що постколоніалізм і посткомунізм об'єднуються, бо обидва демістифікують великі наративи минулого, колоніального та радянського відповідно; обидва інтелектуальні напрями аналізують персональну та колективну пам'ять і досліджують природу спротиву владі. Ці та інші питання постають знову і знову, коли йдеться про актуальність постколоніальної теорії для посттоталітарного регіону Східної Європи [9, с. 29]. Тож постколоніальні студії і напрацьовані у рамках цієї методології підходи альтернативного мислення й читання різних форм і стратегій влади є рамковими при аналізі історико-культурної спадщини.

Опираючись на міркування австралійського літературознавця українського походження Марка Павлишина, вважаю, що для пізнання культурного спадку, пов'язаного у той чи інший спосіб з колоніалізмом і його спадщиною, доцільно використовувати ключові категорії — «колоніальний», «антиколоніальний» та «постколоніальний». Як в економічній сфері ті дії та структури, які підкоряють економічну діяльність території інтересам зовнішнього актора, є «колоніальними», так у культурі колоніальними вважатиметься те, що підкорює культурні інтереси колонізованого інтересам колонізатора. Атрибут «колоніальний» може застосовуватися до явищ культури, якщо в них проявляється тенденція підпорядкувати інтереси колонізованої спільноти інтересам колонізатора. У сфері культури стратегії колоніалізму включають експлуатацію культурних ресурсів колонізованих (людей, інституцій, історій, артефактів культури); контроль за системою культурних оцінок, аби престижність та аура універсалізму належали колонізаторові, тоді як колонія фігурує як маргінал, набуваючи значення лише за посередництва колонізатора; регулювання культурної діяльності в колонії так, щоб вона не змогла

конкурувати за видимість і престиж із культурними надбаннями колонізатора [10]. Атрибут «колоніальний» має відношення до текстів і культурних явищ, якщо вони прислужують меті підпорядкування і застосовують стратегії експлуатації, контролю тощо. «Антиколоніальними» є явища або тексти, що просувають протилежну мету — стверджують автономію, гідність і вартість колонізованого та протидіють стратегіям культурного колоніалізму. «Постколоніальним» є те, що, відмовляючись від явних і імпліцитних зазіхань на владу, притаманних для позицій колоніальної та антиколоніальної, пропагує стан справ, де антагонізми та конкурентні наміри колонізатора і колонізованого знімаються; де взаємне розуміння заступає образу, як головний емоційний зміст взаємин між колишніми колонізатором і колонізованим; де історичні кривди визнаються, але сприймаються як минуле, а не як двигун сучасної поведінки; і де колишні колонізатор і колонізований знаходять спосіб буття, який відповідає інтересам обох [11]. Дослідження історико-культурної спадщини Львова у постколоніальній парадигмі може бути спробою впровадити провідну цінність — це зняття антагонізмів, примирення колишніх антагоністів і побудову моделі спільної спадщини вільної від домінування.

У вивченні радянської культурної спадщини міста доречним є надавати значення «гуманістичному чиннику». Творцями цієї ідеї були польський соціолог Флоріан Знанецький разом з американським психологом Вільямом Томасом [12, с. 29]. У ній наголошується, що всі соціальні факти завжди пов'язані з діяльністю людей та є «чиймись, а не нічийними», тобто поміщені в рамках життєвих досвідів якихось одиниць або спільнот, які з ними стикаються, їх зауважують, зазначають, переживають, інтерпретують, оцінюють. Тож природно містять «гуманістичний чинник». Тому доцільно досліджувати їх з перспективи тих людей, досвіди яких вони відображають, помістивши дослідника/цю в їхнє становище, дивлячись на світ їхніми очима, розшифровуючи їхню ієрархію цінностей, систему законів, якими вони керуються, а не через якесь абстрактне, зовнішнє спостереження [12, с. 29]. Критика антропології 1980-х років стверджувала, що сама реальність не існує окремо від певної точки зору, а отже, від певної суб'єктивності, тим самим завдаючи удару в серце міфу про активне спостереження, як бездоганний спосіб описувати світ [14, с. 257]. Конкрет-

ним виявом такої методологічної позиції у вивченні культурної спадщини радянського Львова може бути опертя на «его документи» особисті джерела: листи, щоденники чи спогади очільників і працівників відділів культури міста, музеїв, а також скульпторів, художників, архітекторів та ін. Це надасть змогу наблизитися до автентичних поглядів творців, подвижників радянського «культурного коду», зрозуміти «зсереди-ни» їхні професійні здобутки чи радості, або особисті проблеми чи драми, або культурні маркери.

Соціологічні дослідження поняття культури розкривають нові перспективи при вивченні культурної спадщини радянського Львова. Якщо продовжувати дивитися на накладання культур з перспективи особи, то можна спостерігати одночасну підпорядкованість різним культурам. Або ж з «культурної» перспективи спосіб життя кожного індивіда перебуває під впливом багатьох культур одночасно, тобто присутні «перехресні впливи». Культурна ідентичність містян радянського Львова творилася накладанням різних культурних впливів під якими вони перебували. Ці культурні впливи могли діяти в одному напрямку і взаємно підсилюватися, що формувало монолітну, повну й безумовну ідентифікацію з культурою. А також розмаїті культурні впливи по суті могли бути суперечливі, що спричиняло до культурного дисонансу, а в результаті до позбавленої цілісності, «надтріснутої» культурної ідентичності [12, с. 326—327]. Так, місцеві мешканці Львова, які відіслалися після завершення Другої світової війни, відчували вплив іншої, нав'язаної ззовні, чужої їм культури, що категорично не узгоджувалася зі своїми, рідними для них, звичаями, віруваннями та способом мислення. Вони виразно відчували культурний тиск, радянська культура їх зв'язувала, обмежувала і містяни (не)приховано бунтували проти її диктату. Натомість приїжджі мешканці Львова перебували у радянській культурі, немов у прозорому повітрі, вони рухалися в ній не задумуючись автоматично. У переважній більшості, радянська культура стала для них тією сферою реальності, яку вони не ставили під сумнів.

Внаслідок кардинальної зміни політичного ладу в місті відбулася радикальна культурна зміна — перелом у світі цінностей, норм, символів. У ході розвитку радянського проекту поступово витворилася нова культурна конфігурація — це різні за змістом і функціями культурні елементи, що зосереджують-

ся довкола якогось центрального об'єкту (частково таку роль відіграє матеріальний об'єкт або пристрій; певна ідея або цінності) [12, с. 332]. Можна припустити, що центром радянської культурної конфігурації в місті були ідеї «нової радянської людини», «нової радянської урбаністики». Тож вона охоплювала і перейменування міських поселень, і будівництво «великих житлових масивів» з недопущенням «архітектурних надмірностей», і покращення транспортної мережі, міської інфраструктури, і «нівелювання свідомості міщанина» та її підпорядкування примітивно трактованим «потреbam колективу» [13, с. 148]. Культурна конфігурація має функціонувати правильно, коли всі її елементи гармонійно взаємодіють між собою, однак у радянський час можна спостерігати ситуацію, коли між елементами виникає асинхронність, несумісність. Якраз дослідження соціологів про культурне запізнення, культурну некомпетентність, культурну дисгармонію чи навіть про існування субкультур чи контркультури сприяють якнайглибшому розумінню ієрархії радянських матеріальних і духовних цінностей, переконань і норм поведінки та, відповідно, успадкованого нами історико-культурного спадку.

Американський антрополог Мелвін Гершковіц запропонував і описав концепцію акультурації як процес, що містить явища, які випливають із прямого й постійного контакту між групами людей різних культур з відповідними змінами в оригінальних культурних типах тієї чи іншої з цих груп [14, с. 235]. У Франції Роже Бастід здійснював піонерні дослідження в галузі акультурації. На його думку, акультурація означає насамперед трансформації культурного характеру, що є результатом контакту між групами. Акультурація як культурний процес не може змішуватися з інтеграцією, котра радше є соціологічним процесом. Інтеграція полегшує акультурацію, але не обмежується цим. Так політична та економічна інтеграція не передбачає культурної однорідності [14, с. 237]. Соціологічне бачення культури, концепція акультурації сприяють у дослідженні не завершених явищ, а поточних «культурних передач», тож відрізняються від «змін», які є набагато об'ємнішими і від «асиміляції» — більш обмеженого явища [14, с. 236].

Концепція влади, що належить французькому філософу Мішелю Фуко, пропонує міркування про те, як видозмінювалися форми влади в різні історичні

періоди. Починаючи з ранньомодерний часів у суспільстві почали запроваджуватися інші форми влади. Вони не є вертикальними, діють не згори вниз, не належать певній особі, а розсіяні в суспільстві, горизонтальні, непомітні, їх нелегко розпізнати як влади, але які легко контролюють великі маси людей і керують ними. Фуко назвав ці форми влади — дискурсивними владами [15, с. 30—31]. Такою є влада загальноновизнаних знань, правил, уявлень, установлених норм, із якими всі погоджуються і яких дотримуються. Горизонтальність, децентралізованість, невидимість — це засадничі ознаки дискурсивних влад. Можна припустити, що ця влада знань і норм діяла в той спосіб, що розмежовувала в радянському суспільстві групи людей за певною ознакою і встановлювала між ними стосунки нерівності. Будь-яка ознака могла відігравати роль розмежувальної — етнічність, мова, місце проживання, вік, стать та ін. Як наслідок цих дій дискурсивної влади з'являються різні ієрархізовані (нерівні) групи, натомість дискурс (владознання) контролює групи людей і нерівності. Розуміння того, що в багатьох випадках привілейовані групи (а в місті Львові другої половини ХХ ст. ними були спочатку приїжджі радянські функціонери, головно росіяни за національною приналежністю, а згодом представники КПРС і репресивно-карального апарату (НКВС-МВС і НКДБ-МДБ-КДБ,)) — це не тільки ті, хто мав «реальну», «видиму» владу, а й ті, через кого влада виявлялася, — суттєво змінює засади аналізу культури радянського міста.

Творення радянської державної системи органів охорони пам'яток культури і старовини на республіканському та обласному рівнях, ухвалення загальносоюзних і республіканських законів про охорону й використання пам'яток історії та культури уособлювали дискурсивні влади. Радянські комітети, управління та відділи охорони пам'яток здійснювали нагляд і контроль за пам'ятками археології, історії, мистецтва та створюючи нові (радянські) пам'ятки тісно вплелися у технології здійснення влади. А продукуючи знання про радянський культурний канон чи радянські норми vs відхилення поглиблювали засадничу складову дії дискурсивних влад.

Серед методологічних пошуків у вивченні культурної спадщини результативним буде застосувати фемінізм як можливий підхід до аналізу української культури радянського періоду. Українська інтелек-

туалка Соломія Павличко вважає, що для вивчення, осмислення культури згодиться новий інструментарій, новий погляд. У цьому сенсі феміністичний погляд або, точніше, комплекс феміністичних поглядів є лише однією з найпродуктивніших можливостей [16, с. 31]. Імена першорядних українських жінок письменниць, мисткинь та їх кількість може свідчити, що література і мистецтво були єдиною сферою, де жінки могли виявити себе. А вже в ХІХ ст. все інше було для них закрито, натомість в ХХ ст. — формально відкрито, хоча статистика участі жінок у вищому управлінні державою, партії, урядовими, науковими та культурними інституціями, красномовно доводить їхню мінімальну присутність і вплив. Соломія Павличко блискуче розвінчує поширений міф про те, що українська культура є культурою жіночою, фемінізованою, відповідно звідси походять всі її «біди і проблеми». А бажання звести причини загроженості української культури до так званого жіночого начала (слабкого, неінтелектуального, нераціонального) — це вияв старого, добре знайомого і давно заперечуваного на будь-якому науковому рівні «неспроможного набору так званих жіночих ознак» [16, с. 32—33]. Феміністичний аналіз радянської культурної спадщини у Львові допоможе переосмислити її з іншої перспективи. Подолати, розконсервувати патріархальні структури мислення і псевдонародницькі ідеали, які набирали нового вигляду, іншого характеру в «соціалістичній за змістом і національній за формою» культурі. Коли структури патріархальної субординації, пригноблення були глибоко замаскованими за подвійним стандартом — на поверхні захоплення, адорація, а в суті — глибинна зневага, відсування на другорядні суспільні ролі, а в літературі — здебільшого, на роль героїні для чоловіка [16, с. 30].

Висновки. Ознакою радянзації музейної галузі стали масштабні переміщення культурних цінностей. З одного боку, націоналізували, розпорозували приватні збірки, предмети з яких частково розкрадали, нищили, вивозили за межі України. З іншого боку, частина пам'яток була відібрана, збережена та передана музейними працівниками до новостворених музейних фондів. Перерозподіляли музейні збірки між кількома новоствореними музейними установами тих закладів, які зумисне були ліквідовані радянською владою. У Львові до початку Другої світової війни функціонувало чимало польських, єврейських,

українських музейних осередків, а після закріплення радянської влади в 1940-х роках вони були ліквідовані, натомість формувалися нові музеї. В умовах тоталітарного радянського режиму місце і роль музеїв зводились до стандартних політико-просвітніх закладів. Державна політика, яка реалізовувалася на території УРСР, спрямовувалась на перетворення музейної галузі в ідеологічну зброю, політичний інструмент, за допомогою якого влада формувала світогляд своїх громадян. Професійний погляд на музей як на особливий заклад з багатофункціональним механізмом цілеспрямовано деформувався політико-ідеологічними підходами до музейної галузі, що призвело до її занепаду [3].

Для об'ємного та ґрунтовного вивчення культурної спадщини Львова радянського часу, що найбільше збережена у музейних колекціях міста, ефективним буде застосування кількох методологічних підходів. Постколоніальна парадигма може виступати так званою рамковою угодою в аналізі історико-культурної спадщини радянського періоду. Та доброю спробою подолання антагонізмів, примирення колишніх антагоністів і побудови моделі спільної спадщини, вільної від домінування. Запропоновані у розвідці «гуманістичний чинник», тлумачення радикальної культурної зміни та радянської культурної конфігурації, концепція акультурації виступають так званими дешифраторами у декодуванні культурної радянської спадщини. Натомість, феміністичний підхід і концепція дискурсивних влад розширюють можливість інтерпретації міської культурної спадщини радянського часу та з'ясуванні, роз'ясненні її суті.

1. Рябчикова Ф. Музейництво на західноукраїнських етнічних землях у 1939—1941 рр. *Волинський музейний вісник: Музеї у дослідженні та збереженні пам'яток культурної спадщини західноукраїнських етнічних земель: Науковий збірник*. 2012. Вип. 4. С. 12—18. URL: http://volyn-kray-mus.at.ua/publ/muzejnictvo_na_zakhidnoukrajinskikh_etnichnikh_zemljakh_u_1939_1941_g/1-1-0-86 (дата звернення: 03.02.2022).
2. Маньковська Р. Знищення музейних збірок в УРСР у післявоєнний період (друга половина 1940-х—1950-х рр.). *Історія України: маловідомі імена, події, факти*. 2011. Вип. 37. С. 198—214. URL: http://history.org.ua/JournALL/histname/histname_2011_37/13.pdf (дата звернення: 03.02.2022).
3. Маньковська Р., Жиленкова І. Деформаційні процеси в музейництві: західноукраїнські області в 1939—1950-х рр. *Краєзнавство*. 2018. № 2. С. 60—75. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Mankovska_Ruslana/Deformatsiini_protsezy_v_muzeinytstvi_zakhidnoukrainski_oblasti_v_1939_1950-kh_rr/ (дата звернення: 03.02.2022).
4. Бадяк В.П. Культурна спадщина поляків у Львові в пам'яткоохоронній діяльності радянських органів влади-повоєннихроків. *Праці Центру пам'яткознавства: Збірник наукових праць*. 2011. Вип. 19. С. 40—56. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/80201/05-Badyak.pdf?sequence=1> (дата звернення: 03.02.2022).
5. Крупник Л. Музеї УРСР як засоби радянської ідеологічної політики у 70-ті роки ХХ ст. *Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів*. 2009. Т. 19 (2). С. 382—393. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Krupnyk_Liubov/Muzei_URSР_іak_zasoby_radianskoї_ideolohichnoї_polityky_u_70-ti_roky_XX_st.pdf? (дата звернення: 03.02.2022).
6. Божко Н., Цубов Л. Збереження та використання пам'яток архітектури на західноукраїнських землях в добу тоталітаризму (II половина ХХ ст.). *Historical and Cultural Studies. Історико-культурні студії*. 2019. Вип. 6 (1). С. 19—24. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/hcs/vsi-vypusky/vypusk-6-nomer-1-2019/zberzhennya-ta-vykorystannya-pamyatok-arhitektury-na> (дата звернення: 03.02.2022).
7. *Закон України Про охорону культурної спадщини*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 03.02.2022).
8. Гундорова Т. Генераційний виклик і постколоніалізм на сході Європи. *Постколоніалізм. Генерації. Культура*. За ред. Т. Гундорової, А. Матусяк. Київ: Лаурис, 2014. 336 с. URL: <http://uamoderna.com/images/biblioteka/Postcolonialism.pdf> (дата звернення: 03.02.2022).
9. Гундорова Т. Постколоніальний роман генераційної травми та постколоніальне читання на сході Європи. *Постколоніалізм. Генерації. Культура*. За ред. Т. Гундорової, А. Матусяк. Київ: Лаурис, 2014. 336 с. URL: <http://uamoderna.com/images/biblioteka/Postcolonialism.pdf> (дата звернення: 03.02.2022).
10. Павлишин М. Постколоніалізм як метод і склад думки. Спостереження щодо українського літературознавства на сторінках журналу «Слово і час» у роках 1991—2011. *Постколоніалізм. Генерації. Культура*. За ред. Т. Гундорової, А. Матусяк. Київ: Лаурис, 2014. 336 с. URL: <http://uamoderna.com/images/biblioteka/Postcolonialism.pdf> (дата звернення: 03.02.2022).
11. Павлишин М. Про користь і шкоду постколоніалізму для життя. *Всесвіт*. 2014. № 3—4 (1023—1024). С. 229—240. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Marko_Pavlyshyn/Pro_koryst_i_shkodu_postkolonializmu_dlia_zhyttia/ (дата звернення: 26.02.2022).
12. Штомпка Пйотр. *Соціологія. Аналіз суспільства*. Львів: Колір ПРО, 2020. 800 с.

13. Гирич Я. Міста Радянської України 50—60-х років ХХ століття як історичне явище. *Етнічна історія народів Європи*. 2008. Вип. 26. С. 144—149. URL: <http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2008/26/articles/19.pdf> (дата звернення: 26.02.2022).
  14. Дельєж Р. *Нариси з історії антропології. Школи. Автори. Теорії*. Київ: Києво-Могилянська академія, 2008. 287 с.
  15. *Гендер для медій. Підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей*. За редакцією Марії Маєрчик (голова редколегії), Ольги Плахотнік, Галини Ярманової. Київ: Критика, 2013. 216 с.
  16. Павличко С. *Фемінізм як можливий підхід до аналізу української культури*. Павличко С. *Фемінізм*. Передм. Віри Агеєвої. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. 322 с URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Pavlychko_Solomiia/Feminizm_zbirka.pdf (дата звернення: 26.02.2022).
- REFERENCES
- Ryabchikova, F. (2012). Museum work in the Western Ukrainian ethnic lands in 1939—1941. *The Volyn Museum Bulletin: Museums in the study and preservation of cultural heritage of Western Ukrainian ethnic lands*, 4, 12—18. Retrieved from: http://volyn-kray-mus.at.ua/publ/muzejnictvo_na_zakhidnoukrajinskikh_etrnichnikh_zemljakh_u_1939_1941_rr/1-1-0-86 (Last accessed: 03.02.2022) [in Ukrainian].
- Mankovskaya, R. (2011). Destruction of museum collections in the Ukrainian SSR in the postwar period (second half of the 1940s—1950s). *History of Ukraine: little-known names, events, facts*, 37, 198—214. Retrieved from: http://history.org.ua/JournALL/histname/histname_2011_37/13.pdf (Last accessed: 03.02.2022) [in Ukrainian].
- Mankovskaya, R., & Zhilenkova, I. (2018). Deformation Process in Museum Activity: Western Ukrainian Regions in 1939—1950-ies. *Kraieznavstvo*, 2, 60—75. Retrieved from: https://chtyvo.org.ua/authors/Mankovska_Ruslana/Deformatsiini_protsezy_v_muzeinytstvi_zakhidnoukrainski_oblasti_v_1939_1950-kh_rr/ (Last accessed: 03.02.2022) [in Ukrainian].
- Badyak, V. (2011). The cultural heritage of Poles in Lviv in the monument protection activities of the soviet authorities in the postwar years. *Proceedings of the Center for Monument Studies*, 19, 40—56. Retrieved from: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/80201/05-Badyak.pdf?sequence=1> (Last accessed: 03.02.2022) [in Ukrainian].
- Krupnyk, L. (2009). Museums of the Ukrainian SSR as a means of soviet ideological policy in the 70s of the XX century. *The Scientific notes*, 19 (2), 382—393. Retrieved from: https://shron1.chtyvo.org.ua/Krupnyk_Liubov/Muzei_URSR_iak_zasoby_radianskoj_ideolohichnoi_polityky_u_70-ti_roky_XX_st.pdf (Last accessed: 03.02.2022) [in Ukrainian].
- Bozhko, N., & Tsubov, L. (2019). Preservation and use of architectural monuments in Western Ukraine in the era of totalitarianism (II half of the XX century.). *Historical and Cultural Studies*, 6 (1), 19—24. Retrieved from: <https://science.lpnu.ua/uk/hcs/vsi-vypusky/vypusk-6-nomer-1-2019/zberzhennya-ta-vykorystannya-pamyatok-arhitektury-na> (Last accessed: 03.02.2022) [in Ukrainian].
- Law of Ukraine on the Protection of Cultural Heritage*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (Last accessed: 03.02.2022) [in Ukrainian].
- Hundorova, T. (2014). Generational challenge and postcolonialism in Eastern Europe. In Hundorova, T., Matusyak, A. (Eds.). *Postcolonialism. Generations. Culture*. Kyiv: Laurus. Retrieved from: <http://uamoderna.com/images/biblioteka/Postcolonialism.pdf> (Last accessed: 03.02.2022) [in Ukrainian].
- Hundorova, T. (2014). Postcolonial novel of generational trauma and postcolonial reading in Eastern Europe. In Hundorova, T., Matusyak, A. (Eds.). *Postcolonialism. Generations. Culture*. Kyiv: Laurus. Retrieved from: <http://uamoderna.com/images/biblioteka/Postcolonialism.pdf> (Last accessed: 03.02.2022) [in Ukrainian].
- Pavlyshyn, M. (2014). Postcolonialism as a method and composition of thought. Observations on Ukrainian literary studies on the pages of «Slovo and Chas» magazine in 1991—2011. In Hundorova, T., Matusyak, A. (Eds.). *Postcolonialism. Generations. Culture*. Kyiv: Laurus. Retrieved from: <http://uamoderna.com/images/biblioteka/Postcolonialism.pdf> (Last accessed: 03.02.2022) [in Ukrainian].
- Pavlyshyn, M. (2014). On the benefits and harms of postcolonialism for life. *The Universe*, 3—4 (1023—1024), 229—240. Retrieved from: https://chtyvo.org.ua/authors/Marko_Pavlyshyn/Pro_koryst_i_shkodu_postkolonializmu_dlja_zhyttia/ (Last accessed: 26.02.2022) [in Ukrainian].
- Shtompka, Pjotr. (2020). *Sociology. Analysis of society*. Lviv: Kolir PRO [in Ukrainian].
- Hyrch, J. (2008). Cities of Soviet Ukraine 50—60's of the XX century as a historical phenomenon. *Ethnic history of the peoples of Europe*, 26, 144—149 [in Ukrainian]. Retrieved from: <http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2008/26/articles/19.pdf> (Last accessed: 26.02.2022).
- Deliege, Robert. (2008). *Essays on the history of anthropology. Schools. Authors. Theories*. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy [in Ukrainian].
- Maerchuk, Maria, Plakhotnik, Olga, & Halyna, Yarmanova. (2013). *Gender for the media. A textbook on gender theory for journalists and other socio-humanitarian specialties*. Kyiv: Krytyka [in Ukrainian].
- Pavlychko, S. (2002.) Feminism as a possible approach to the analysis of Ukrainian culture. In Pavlychko, S. (Ed.). *Feminism*. Kyiv: Solomiya Pavlychko Publishing House «Osnovy». Retrieved from: https://shron1.chtyvo.org.ua/Pavlychko_Solomiia/Feminizm_zbirka.pdf (Last accessed: 26.02.2022) [in Ukrainian].